

**ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
САМОДОСТАТНОСТІ**

*Чернявська Т.А., к.е.н., доцент
Херсонський державний університет*

В статті обґрунтована роль міжнародної торгівлі у забезпеченні економічної самодостатності світових країн-лідерів. Акцентовано на значенні державного управління самодостатнім розвитком вітчизняної соціально-економічної системи на базі виваженої державної стратегії подальшого розвитку еквівалентного експортно-імпортного обміну.

In the article the role of international trade in economic self-sufficiency of the world's leading countries. The attention on the importance of sustainable development governance of national socio-economic system based on a balanced state strategy for further development of export-import of equivalent exchange.

Постановка проблеми. Переважна більшість сучасних вітчизняних та зарубіжних дослідників зазначає, що незважаючи на сучасні ринкові умови міжнародна торгівля майже ніде й ніколи не розвивалася вільно без втручання держави. Правильний вибір та системне запровадження відповідної стратегії державного управління щодо цілей зовнішньоторгової політики є дуже важливими питаннями національної безпеки та економічної самодостатності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання стратегії самодостатнього розвитку та ефективності реалізації економічної політики під кутом зору державного управління знаходять відображення у дослідженні таких вчених, як: Е. Авдокушин, А.Булатов, І. Бураковский, А. Киреев, В. Кушлін, В. Меньшов, А. Олесневич, А. Парканський, Ю.Світлична, П. Сергеев, Ф. Рут, В. Трофімова, В. Фомичев, Р. Френклін.

Постановка завдання. Мета статті є запозичення позитивного зарубіжного досвіду самодостатнього розвитку на основі можливостей використання наявного експортного потенціалу з метою формування дієвої стратегії подальшого розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структурно-інституційні зміни, що відбуваються у системах державного управління країн, спеціалізація і кооперування промислового виробництва посилюють взаємодію національних господарств, активізації міжнародної торгівлі. Міжнародна торгівля, що опосередковує рух усіх міждержавних потоків росте швидше від виробництва. Згідно з дослідженнями зовнішньоторгового обігу, на кожні 10% росту світового виробництва припадає 16% збільшення об'єму світової торгівлі. Тим самим створюються більш сприятливі умови для його розвитку. Якщо у торгівлі трапляються збої, уповільнюється і розвиток виробництва [1, с. 2].

Кожна держава намагається підтримувати відносини з іншими державами, які підтримують або сприяють її власним інтересам, а саме забезпеченню національної безпеки та економічної самодостатності. Хоча припускається, що кожна країна може мати значну кількість виробничих та інших факто-

рів для виробництва будь-яких товарів та послуг, вона неспроможна виробляти кожен товар та послугу з однаковою ефективністю. Тому вбачається ефективним країнам спеціалізуватися на таких товарах (роботах, послугах), при виробництві яких використовується надлишкова пропозиція ресурсів та їх експортувати в обмін на необхідну продукцію.

Вищенаведене ілюструє можливість отримання економічної вигоди в результаті міжнародної спеціалізації України: держава може використовувати своє геополітичне розташування, виробничі потужності у їх найбільш продуктивних комбінаціях. Підвищуючи продуктивність національної економіки, міжнародна спеціалізація збільшує випуск відповідних товарів та послуг, тим самим зміцнюючи позицію нашої країни як потужного „гравця” на міжнародному ринку.

Внесок міжнародної торгівлі такий неосяжний, що мало знайшлося країн навіть з високим рівнем соціально-економічного розвитку змогли б стати абсолютно самодостатніми. Сучасні системи державного управління багатьох країн формувалися адекватно розвитку міжнародної торгівлі, і їхня триваюча життєздатність тісно корилує із світовою економікою. Наприклад, фізично неможливо для Великобританії або Японії нагодувати, одягнути та дати притулок своєму теперішньому населенню на сучасному рівні без імпортування з інших країн. Тяжіння до автаркії тобто стратегії розвитку на основі самозабезпечення в умовах економічної ізоляції від зовнішнього світу без сумніву призведе до дисбалансу в соціально-економічній системі та її вразливості. Виживання цих країн суттєво залежить від експорту товарів (робіт, послуг), які вимагають мало місця для виробництва в обмін, наприклад, на продовольство та сировину, які потребують багато місця для виробництва або знаходяться лише в певних географічних місцевостях планети. Все це підтверджує про високу залежність Великобританії та Японії від міжнародної торгівлі. Доречі, Нова Зеландія виробляє набагато більше продовольства, ніж потреби власного споживання і вона має усі можливості експорту його надлишку в обмін на промислові товари індустріальним країнам, таким як Великобританія або Японія. Отже, для Нової Зеландії з метою забезпечення економічної самодостатності кращим варіантом буде імпортування промислових товарів, ніж їх власне виробництво з недостатньою пропозицією праці, капіталу та промислової сировини [1, с. 5].

Вважаємо, що механізм самодостатнього розвитку повинен бути заснований на динамічній рівновазі структури національної соціально-економічної системи, здатної задовольняти більшість (не менше 2/3) внутрішніх потреб функціонування за рахунок власних джерел та еквівалентного експортно-імпортного обміну вироблених товарів (робіт, послуг) [5, с. 495].

Постає очевидним певний корелятивний зв'язок та взаємозалежність між сталим, самодостатнім розвитком та стійкою рівновагою експортно-імпортного обміну вироблених товарів, що у підсумку є запорукою національної безпеки.

Окреслена значущість забезпечення самодостатності, а отже національної безпеки значно підсилює вагомість дослідження та запозичення найус-

пішніших світових досягнень в галузі державного управління.

Так, безумовно одним із таких прикладів може слугувати вивчення досвіду Японії. Феномену економічної самодостатності, реалізованому в японській економіці, вітчизняні автори, нажаль, не приділяють достатньої уваги. Нині економіка Японія продемонструвала світові інституціональне диво, докорінно реформувавши соціально-економічну й політичну систему, посівши гідне місце серед країн-лідерів у стислі терміни.

Досвід Японії щодо здобуття економічної самодостатності може бути використаний з метою розробки стратегії подальшого розвитку національної економічної моделі.

Діахронічний аналіз розвитку країни доводить, що саме завдяки реалізації виваженої та послідовної державної політики починаючи з 1868 р. радикально змінився політичний, громадянський та економічний устрій Японії. В економічній сфері було ліквідоване внутрішнє митне обмеження, запроваджені єдині грошова та податкова системи, проведена земельна реформа, захищена законом приватна власність на землю. Поряд з цим, японський уряд реалізовував політику активного запозичення найуспішніших європейських досягнень, залучаючи провідних спеціалістів з інших країн світу для освоєння новітніх технологій, насамперед у військовій сфері.

Успіхи на шляху індустріалізації вимагали розширення власної ресурсної бази Японії. Це вирішувалося, в головному, шляхом воєнної експансії. Але слід зазначити, що саме досвід Японії засвідчив руйнівність та безперспективність мілітаризаційної стратегії розвитку. Внаслідок цього відбулося значне послаблення держави, внаслідок воєнних дій другої світової війни були зруйновані виробничі потужності та підірваний накопичений завдяки індустріалізації потенціал. З 1946 р. японська економіка зазнала значного впливу американської ліберальної економічної моделі через окупацію крани з боку США. Цей період відзначився проведенням сукупності соціально-економічних реформ, що спрямовані були на посилення конкуренції у внутрішньому середовищі. При цьому слід зазначити, що з розвитком конкурентного середовища, японська економіка набула ознак плановості, адже в умовах обмеженості ресурсів (90% сировини становить імпорт) єдиною стратегією розвитку стає жорстка економія та державний контроль та використання ресурсів [2, с. 45].

Починаючи з 1960 р. в Японії впроваджується так званий «План Ікеда», який передбачав подвоєння ВВП упродовж десятиріччя на основі зростання експорту готової продукції. Прискорене економічне зростання було досягнуто за рахунок значного обсягу приватних капітальних інвестицій, наявності надлишкової висококваліфікованої робочої сили та зростання продуктивності праці завдяки запровадження західних технологій. Основною статтею експорту в США як найбільшого споживача минулого століття стала легкої промисловості та підприємств з виготовлення побутової техніки. Структура експорту переважно складалася із технологічної продукції. У 2007 р. основними експортними товарами були автомобілі, напівпровідникова продукція металургії [2, с. 49].

Відповідний урядовий орган визначав галузі, які в перспективі набули глобальності та «перехопив» ініціативу щодо їх подальшого розвитку шляхом придбання патентів на певні винаходи або реалізацію прикладних досліджень з метою винайдення оптимального варіанту комерціалізації піонерної інновації. Країна реалізує стратегію досягнення світового лідерства як за цінами, так і якістю пропонованих товарів. Підтримання високого рівня особистої відповідальності, жорстка система організації праці та невисока заробітна платня сприяла товаровиробникам досягти лідерства за цінами та якістю. Все це набуло ознак національної ідеї забезпечення високої якості виробленої продукції.

Саме у цей період виявився японський феномен економічної самодостатності, адже зростання було досягнуто завдяки капіталізації власного прибутку і без вливання іноземного капіталу (інвестицій, міжнародних кредитів). Разом з цим, слід підкреслити визначальну роль мережевої корпоративної системи Японії, яка стала тією інституційною основою, що сприяла мобілізації коштів для придбання провідних світових технологій та організації великомасштабного виробництва. Провідна роль держави виявилась також у реалізованих заходах стосовно стандартизації продукції та надання права на прискорену амортизацію, а також податкових пільг особливо для постачальників комплектуючих напівпровідникової галузі. Окрім цього, держава забезпечила надання пільгових кредитів підприємствам з високим експортспроможним потенціалом. З метою стимулювання процесу була здійснена девальвація йени.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновки, що роль уряду в японській соціально-економічній моделі розвитку полягає у підтримці пріоритетних галузей з метою прискорення економічного зростання, протекціонізму внутрішнього ринку, обмеженні іноземних інвестицій, спонсорській участі держави у реалізації спільних науково-дослідних проектів, послідовності та виваженості у реалізації макроекономічної політики країни, сприянні агресивного розвитку експорту. Таким чином можна впевнено стверджувати, що Україна може скористатися власним експортспроможним потенціалом, щоб зайняти гідне місце на світовій арені, не втративши при цьому економічну та політичну самодостатність.

Формування дієвої стратегії державного управління самодостатнього розвитку дозволить паралельно з визначенням мети самодостатнього розвитку соціально-економічної системи має бути побудована ієрархічна сукупність цілей поетапного досягнення кінцевого результату. В цьому аспекті важливо забезпечити правильний вибір черговості практичної реалізації зазначених цілей. На початку має бути сформоване так зване ядро національної самодостатності соціально-економічної системи, яке виступить у ролі додаткового стабілізатора її розвитку. До складу утворюючих ядро сфер і окремих видів діяльності доцільно ввести такі компоненти, які є стабільно затребуваними та необхідними, передусім, всередині країни. Найлогічніше відібрати їх із сфери продовольчого, енергетичного, транспортного забезпечення. У цих сферах слід виділити обмежену кількість найпріоритетніших напрямів розвитку і

підтримати їх на державному рівні.

Забезпечивши самодостаність розвитку зазначених галузей, тобто сформувавши з них стрижень національної самодостатньої соціально-економічної системи, який не піддається значним коливанням турбулентного середовища та є безпечним, держава зможе розраховувати на забезпечення достатнього рівня політичної, економічної та соціальної стабільності, що, в свою чергу, створить передумови для досягнення самодостатності й впевненого поступу по шляху реформ.

Список використаних джерел:

1. Світлична Ю. О. Державне регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні: автореф. дис ... канд. наук з держ. управління / Ю. О. Світлична . – Харків : Б.в., 2011 . – 20 с.

2. Трофимова В.В. Феномен економічної самодостатності в реалізації японської моделі розвитку // Економічний простір, 2009.- №23/1, С. 43-56.

3. Поручник А.М. Національний інтерес України: економічна самодостатність у глобальному вимірі: Монографія. [Текст]– К. КНЕУ, 2008. – 352 с. – ISBN 978-966-483-121-2.

4. Охота В. І. Моделі нарощення міжнародної конкурентоспроможності країн. http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/nie/2011_1/156-162.pdf.

5. Чернявська Т.А. Необхідність формування дієвого механізму забезпечення самодостатньої транспортно-комунікативної системи / Формування ефективних механізмів господарювання в умовах сучасної економіки: теорія і практика: тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції 22-23 листопада 2012 р. / за ред. В.М. Огаренка та ін. – Запоріжжя: КПУ, 2012. – С. 494-496.

6. Буран Е.В. О самодостаточности [Електронний ресурс] Режим доступу:http://zhurnal.lib.ru/b/buran_e_w/sam.shtml.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 640.4

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВИТРАТ ТА ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Чижевська Л.В., д.е.н., професор

Житомирський державний технологічний університет;

Остапенко Я.О.

Національний університет державної податкової служби України

У статті окреслено основні напрями проведення контролю витрат та доходів підприємств готельного господарства відповідно до процесу управління. Визначено завдання внутрішнього контролю як результат фінансового аналізу діяльності підприємств. Запропоновано інформаційне забезпечення процесу контролю витрат та доходів підприємств готельного господарства України відповідно до етапів його проведення, що створює підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо оптимізації діяльності таких підприємств.

The article outlines the main directions of monitoring of expenditures and revenues of the hotel enterprises in accordance with the management process. Defined tasks of internal control as a result of the financial analysis of the enterprises. Proposed information support of the process of control of costs and revenues of the hotel enterprises of Ukraine according to the stages of its implementation, which creates a basis for making management decisions on optimization of activity of such enterprises.